

A kisebbségi felsőoktatás szimbolikus jelentősége.¹ Felsőoktatásról szóló diskurzusok a romániai magyar sajtóban 2007-ben

A romániai magyar nyelvű felsőoktatás funkcióinak, közösségben betöltött szerepeinek, működésének, politikához való viszonyának kérdéseivel számtalan írás foglalkozik.² Az erről szóló vitában egyetemi vezetők, oktatók és kutatók, valamint politikusok is részt vesznek. Céljaik – többek között a kisebbségi oktatás nemzeti identitás-újratermelő szerepénél³ fogva – több szinten fogalmazódnak meg. A kisebbségi felsőoktatás problematikáját azonban nem csupán szaklapok tárgyalják, hanem a sajtó is kiemelt témaként kezeli. A „magyar egyetem” kérdése az 1989 óta eltelt évek során szimbolikus üggyé duzzadt,⁴ a romániai magyar közélet egyik kulcs-témájává vált.

Az alábbiakban a kolozsvári *Babeş-Bolyai Tudományegyetem* (továbbiakban: *BBTE*) kapcsán a sajtóban 2007-ben kialakult diskurzust elemzem. Az elemzés alapkérdése, hogy hozott-e változásokat a bolognai folyamat bevezetése, majd pedig Románia 2007 eleji európai uniós csatlakozása a magyar nyelvű felsőoktatásról való beszédben, azaz történt-e diskurzív nyitás Európa felé.

Az elemzés kiindulópontja, hogy a felsőoktatás kapcsán, akárcsak a politikai beszédben, egy téma attól válik jelentőssé, hogy vitatott, szemben azzal, amiről nincs szó, nincs tematizálva. A magyar nyelvű felsőoktatásról szóló nyilvános beszéd egy konstruált valóságot képez,⁵ melynek határait a beszéd maga határozza meg.⁶ A résztvevő aktorok ugyanakkor nem problémákat tárgyalnak meg, hanem a diskurzusban „nézőpontok stratégiai érvényesítése folyik.”⁷

A következőkben korábbi elemzések alapján összegzem az egyetemmel kapcsolatos diskurzusok 2007 előtti alakulását, a nemzetközi tendenciákat, majd áttekintem a 2007-ben használt főbb témákat és beszédmódokat, végül, az egyes szereplőkhöz kötődő

¹ Ezúton szeretném megköszönni Mandel Kingának munkám során nyújtott segítségét.

² Ld. pl. a *Korunk* 1997 áprilisi, *Egyetem Kolozsvárt* című számát, a *Magyar Kisebbség* 1997/3-4. *Magyar felsőoktatás Erdélyben* című számát, a *Magyar Kisebbség* 2006/1-2. *Quo vadis Sapientia?* című számát, a *Hét*-ben Magyar-Vince Enikő tollából megjelent cikkeket, mint pl.: *Az egyetemépítés mozgásterei*, <http://ahet.ro/publi/publicisztika/az-egyetemepites-mozgasterei-502-102.html> [letöltés ideje: 2009. március 25.], *Egyetem és politika*, <http://ahet.ro/content/view/3506/102/> [letöltés ideje: 2009. március 25.], valamint *Magyarul csendben*, <http://www.ahet.ro/content/view/3535/102/> [letöltés ideje: 2009. március 25.], valamint Magyar Nándor *Oktatás? Politika?* című, az *Erdélyi Riport*-ban megjelent cikkét: http://www.riport.ro/mod.php?mod=userpage&page_id=21 [letöltés ideje: 2009. március 25.].

³ Magyar, 2006; Csete, 2005

⁴ Papp Z., 1998: 90

⁵ Szabó, 1997: 37.

⁶ Szabó, 1997: 16.

⁷ Csigó, 1998: 122.

tipikus nyelvi elemeket/diskurzív stratégiákat igyekszem beazonosítani, kitérve ezek időbeni alakulására is.

A romániai magyar felsőoktatásról szóló beszéd 2007 előtt

A magyar nyelvű felsőoktatással kapcsolatos diskurzusokról már a *Korunk* 1997 áprilisi, *Egyetem Kolozsvárt* című számában is található elemzést. Veress Károly⁸ a politikai, a szakmai, valamint az ideológiai mezőben zajló diskurzusokat különbözteti meg egymástól, és ezek egymáshoz való viszonyát elemzi. Következtetése közé tartozik, hogy romániai magyar közegben hiányzik „az egyetem filozófiája”, melynek helyét ideológiai diskurzusok foglalják el. Úgy érvel, hogy mivel nem létezik egy világos egyetem-koncepció, ezért az ügyet felvállalók e tisztázatlan eszmére hivatkozva, saját interpretációik alapján cselekszenek.

A felsőoktatás kapcsán megfogalmazott érveléseket egy évvel később Papp Z. Attila is áttekinti,⁹ és az előbbieken ismertetett Veress Károly-féle klasszifikációt felhasználva megállapítja, hogy 1997-re a kisebbségi felsőoktatás kérdése a többség részéről már politikai témaként konstituálódik, melynek következtében magyar részen is különválnak a szakmai és a politikai diskurzus.¹⁰ A kormányzásban 1996-tól résztvevő *Romániai Magyar Demokrata Szövetség* (továbbiakban: *RMDSZ*), a felsőoktatás kapcsán megfogalmazott célok közül,¹¹ az önálló magyar egyetem ügyét vállalja fel, mely téma erőteljesen tematizálódik a sajtóban is.¹² A felsőoktatás kérdésének átpolitizálódása mellett az önálló magyar egyetem ügye, mely sok esetben a *Bolyai Egyetem* visszaállításáért való küzdelemként vetődik fel, lassan összemosódik a *Babeş-Bolyai Tudományegyetem* nevével, melyet – a kolozsvári magyar nyelvű egyetemi hagyománnyal kapcsolatos érzelmekre apellálva – a diskurzusban szimbolikus erejűvé emel.

A felsőoktatásról szóló vita 1996-2000 közötti – többnyire politikai vonzatú – alakulását Chiribucă és Magyarai tárgyalja.¹³ Korszakolásukból látszik, ahogy az önálló egyetemmel kapcsolatos beszéd szimbolikus síkra tolódik, és előtérbe kerül az érzelmi alapú érvelés. Ebben az időszakban is több érvelési mód fut párhuzamosan, különböző célokat hangsúlyozva, a mezőny fragmentáltsága szembetűnő: vita alakul ki

⁸ Ld. Veress, 1997

⁹ Ld. Papp Z., 1998

¹⁰ Papp Z., 1998: 83.

¹¹ „1. A meglévő állapotok egészében kielégítőek, de lehet és kell is javítani rajtuk; 2. a magyar nyelven folyó egyetemi oktatás helyzetének megszilárdítása szükségessé teszi önálló, kormányhatározatban szentesített struktúra létesítését; 3. minél hamarabb vissza kell állítani az önálló Bolyai Egyetemet, és ehhez kell megtalálni a szükséges intézkedéseket.” Ld. Horváth, 1997, idézi: Papp Z., 1998: 90.

¹² Papp Z. 1998: 83.

¹³ Ld. Chiribucă – Magyarai, 2003

a megvalósulás formájáról,¹⁴ a leendő önálló magyar egyetem helyéről, a magyar nyelvű tankönyvekről, valamint a nyelvhasználati jogokról és a feliratozás kérdéséről is.

A 2000-es években a *Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem* és a *Partiumi Keresztény Egyetem* létrejötte megosztja a figyelmet, ezért az önálló állami magyar egyetem ügye veszít jelentőségéből, habár folyamatosan jelen van a napirenden. A *Bolyai Egyetemmel* kapcsolatos viták 2005 második felétől lángolnak fel ismét, mikor a *Bolyai Kezdeményező Bizottság* (továbbiakban: *BKB*)¹⁵ az önálló állami magyar egyetem mellett kezd széleskörű, a médiában erősen dokumentált kampányba. A *BKB* a *BBTE* multikulturalizmusát¹⁶ kérdőjelezi meg arra hivatkozva, hogy az egyetemen nincsenek többnyelvű feliratok. Ebben az esetben a bírálatot tettek is követik: kétnyelvű táblák kiszögezése az egyetem épületeiben, mely egyben agresszív PR-akciónak is bizonyul.¹⁷ A történetek nyomán a *BKB* két tagját¹⁸ az egyetem hitelének rontása okán eltávolítják az egyetemről. Az események következtében kialakuló közhangulatban a megoldást találni képtelen magyar rektorhelyettesek¹⁹ lemondanak tisztségükről, mandátumuk lejárta előtt egy évvel. A *BBTE* magyar tagozata 2006 végére vezetők nélkül marad. Ebben az időszakban a két vizsgált lapban csupán etnikai alapon elkülönülő érdekcsoportok jelennek meg, így a „magyar álláspont” egységesnek látszik.

Nemzetközi tendenciák

Az önálló felsőoktatási intézmények létrehozása érdekében tett erőfeszítések – ahogy a fent bemutatott eset is – a rendszerváltás utáni közép-kelet-európai államokra általánosan jellemzőek. Kozma Tamás magyarázata szerint, a rendszerváltásokat követően, az újonnan megszerzett nemzeti önállóság, az oktatás – így a felsőoktatás is – nemzeti jellegének, identitásépítő szerepének felerősödéséhez vezet. Ezzel párhuzamosan

¹⁴ Különböző elképzelések vannak arról, hogy önálló egyetem megalapítása, vagy a *BBTE*-en belül magyar karok létrehozása lenne-e szükséges. Javaslat készül a *BBTE*-en belül négy magyar kar megalakításáról, melyet az egyetem végül elutasít. Az *RMDSZ* ellenzi a multikulturális egyetem elvét, melyet csak úgy tud elképzelni, ha a tagozatoknak egyforma jogaik vannak – a multikulturális egyetem eszméjére rezonálva javaslatuk a magyar-német: *Petőfi-Schiller Egyetem* létrehozása. Részletesebben ld. Chiribucă – Magyari, 2003: 85–87.

¹⁵ A *BKB* a *Bolyai Egyetem* visszaállításának ügyét felvállaló csoport. Tevékenységük 2007-ben Hantz Péter, Kovács Lehel és Bodó Barna nevéhez fűződik, ők azok, akik a sajtóban a csoport képviselőiként megjelentek. A tevékenységükhöz kapcsolódó események tárgyalását ld. Péntek, 2007. Céljaikról, elveikről bővebben ld.: <http://www.bolyai.eu/bkb.php?m=8>. [Letöltés ideje: 2009. április 25.]

¹⁶ Válaszképp a magyar felsőoktatással kapcsolatos törekvésekre 1998-ban a *BBTE*-et a 687-es sürgősségi kormányrendelettel multikulturális egyetemmé nyilvánították (ld. Mandel, 2004), az egyetem magát ekként határozza meg. (Ld. az egyetem honlapján: <http://www.ubbcluj.ro/hu/despre/multicultural.html>) Ugyanakkor azt a módot, ahogy a multikulturalizmus a *BBTE*-en megvalósul, az évek során többen is bírálják. Ld. pl. Pásztor, 2001; Demény, 2002; Bakk, 2006

¹⁷ Kelemen, 2006

¹⁸ Hantz Pétert és Kovács Lehelt

¹⁹ Salat Levente és Nagy László

azonban, az 1990-es évek második felében megindul egy másik, nemzetköziesedési folyamat is, amely Nyugat-Európa felől érkezik. Így Közép-Kelet-Európában az 1990-es évektől nem egy, hanem két felsőoktatási reform zajlik le.²⁰

A nemzetköziesedés a bezárkózó nemzeti felsőoktatási rendszerek megnyitására, az egyetemek/országok közötti átjárhatóság/mobilitás elősegítésére, valamint az európai versenyképesség növelésére irányul. Kikristályosodási formája az ún. bolognai folyamat, melyhez Románia az elsők között, még 1999-ben csatlakozott, és ezáltal a felsőoktatás reformja, valamint az Európai Felsőoktatási Térségbe való integráció mellett kötelezte el magát.

Romániában a bolognai reform elvei szerint megszervezett egyetemi alapképzés céljai közé tartozik az egyetemi autonómia növelése és a decentralizáció, a felsőoktatás munkaerő-piaci igényekhez való igazítása, az Európai Felsőoktatási Térséggel való összehangolás a képzési szintek, a minőségbiztosítás, a kreditrendszer, a mobilitás, valamint a képzések elismertetésének terén.²¹ Az első bolognai rendszerben szervezett képzések 2005-ben indultak, és az első végzősök 2008 nyarán hagyhatták el az egyetemet.

A magyar nyelvű felsőoktatásról szóló írások azonban ebben az időszakban (2005 és 2006 folyamán) nem fordítanak különösebb figyelmet az oktatást érintő nemzetköziesedési folyamat témáira. A kisebbségi érdekképviselő, valamint a kisebbségi sajtó lényegüknél fogva az oktatás nemzeti vonatkozásainak napirenden tartásával vannak elfoglalva.

Változások 2007 elejére

A 2007-es év azonban több szempontból is jelentősnek bizonyul a *BBTE* történetében. Egyrészt, a nemzeti diskurzus *BKB* irányából jövő megerősítése a többségi álláspontot 2006 végére a radikálisabb, nacionalista nézőpontok felé tolja, miközben a magyar egyetemi vezetés helyzete ellehetetlenül, a diplomáciai rendezés lehetetlenné válik. Másrészt, Románia európai uniós csatlakozásával megnyílik a lehetőség a bolognai folyamat alapelveinek megfelelő nemzetközi nyitásra: a mobilitás, a nemzetközi együttműködések egyszerűbben megvalósíthatókká válnak.

E két folyamat – az önálló felsőoktatási intézmények kialakítására és megszilárdítására, valamint a nemzetköziesedésre való törekvés – együttesen, de különböző arányban van jelen a romániai magyar felsőoktatás-szervezési diskurzusban. Összefonódásuk mértéke és módja adja az oktatás lokális jellemzőit, melyek diskurzív szinten való megnyilvánulási formáit vizsgáljuk a továbbiakban.

Az alábbi elemzés tehát arra szeretne választ adni, hogy miképp alakult a *BBTE*-

²⁰ Kozma, 2008: 290-291.

²¹ Szolár, 2008: 151–152. A 288/2004-es törvény és a 88/2005-ös kormányhatározat alapján.

ról szóló diskurzus 2007 során az eddig bemutatott feltételek és folyamatok között, valamint, hogy történt-e változás, Európa felé nyitás Románia európai uniós csatlakozása után. A vizsgálat csupán a nyilvánosság egy szeletére, a médiában megjelenő beszédre fókuszál, melyek meghatározzák azokat a kategóriákat, azt a napirendet (agenda), amiről a társadalmi kommunikáció szólni fog.²² A válságok és a változások (mint pl. a tábla-ügy nyomán a *BBTE* esete, valamint az Európai Unióhoz való csatlakozással az Európa felé való nyitás/nemzetköziesedés) tulajdonképpen kommunikációs aktusok,²³ a nyilvánosságban konstruálódnak.

A sajtódiskurzust azonban nem minden esetben azonosíthatjuk a felsőoktatási aktorok diskurzusaival, hiszen jellegükből adódóan az egyes kisebbségi médiaorgánumok hajlamosak a közösségüket érintő problémák túlexponálására, a folyamatban való szerepvállalásra. Mivel bizonyos sajtóműfajok tágabb teret engednek a nézőpontok kifejtésének, ezért az elemzésben kiemelt figyelmet fordítunk az egyes cikkek műfajára is.

Az elemzés két országos szintű, magyar nyelvű napilapban, a *Krónikában*, valamint az *Új Magyar Szóban* (továbbiakban: *ÚMSZ*) megjelent cikkekkel foglalkozik, beazonosítva a főbb témákat, elveket, értékeket, melyek egy szimbolikus jelentőségű intézmény, a *BBTE* kapcsán a felsőoktatásról felvetődnek, majd kitérve a diskurzusok időbeni alakulására, az egyes sajtótermékek jellemzőire is. Az alábbi elemzés tehát csupán a magyar nyelvű sajtóban megjelent, a közvéleményt formálni képes cikkekre terjed ki, és nem foglalkozik a szaklapokban publikált, a tágabb közvéleményt el nem érő vitákra. A választás azért esett e két lapra, mert Romániában magyar nyelven csupán ez a két országos terjesztésű napilap működik. Az *ÚMSZ* a vizsgált időszakban a *BRAT*²⁴ adatai szerint átlagosan napi 5 600-6 000 példányban jelent meg. A *Krónika* megjelenési példányszáma nem nyilvános, egyes források²⁵ 2000-ben ezt a számot ugyancsak 5-6 000 körülire becsülték. Jelenleg mindkét lapban megjelent cikkek elérhetők elektronikus, kereshető formában is a www.kronika.ro, valamint a www.maszol.ro (vagy az umsz.manna.ro) oldalakon. Az elemzés e cikkek alapján készült.

Tematizáció és a diskurzusok alakulása 2007-ben

A vizsgált időszakban a *BBTE*-ről a két napilapban összesen 142 írás jelent meg: a *Krónikában* 60, az *ÚMSZ*-ben pedig 82. Az egyes lapokban megjelent írások műfajukat

²² Tamás – Zsolt, 1999: 253.; Tamás, 1999: 142.

²³ Tamás – Zsolt, 1999: 253.

²⁴ románul: Biroul Român de Audit al Tirajelor, Román Példányszám-Auditáló Bizottság www.brat.ro [letöltés ideje: 2009. április 19.]

²⁵ Ld.: az index.hu-n *Még írják a Krónikát* címmel 2000-ben megjelent cikket: <http://index.hu/kulfold/kronika/> [letöltés ideje: 2009. április 19.]

tekintve a tájékoztató-, a vélemény-, vagy az átmeneti műfajcsaládokhoz tartoztak,²⁶ megoszlásukat az alábbi tábla mutatja.

	Krónika			ÚMSZ				Össz
	T.	V.	Á.	T.	V.	Á.		
Jan.	10	3		13	6		7	20
Febr.	3			3	4		4	7
Márc.	1			1	2		2	3
Ápr.	4	1		5	4	1	5	10
Máj.	2			2	1	1	3	5
Jún.	5	1	1	7	6	1	8	15
Júl.	8			8	10	2	14	22
Aug.	1			1	4	3	7	8
Szept.	3			3	8	2	10	13
Okt.	8	1		9	6	3	9	18
Nov.	3	1		4	6	2	8	12
Dec.	3	1		4	5		5	9
	51	8	1	60	62	15	82	

1. tábla A *Krónika* és az *Új Magyar Szó* című lapokban a *Babes-Bolyai Tudományegyetem* kapcsán 2007-ben megjelent cikkek száma

T = tájékoztató műfajcsalád, V = vélemény műfajcsalád, Á = átmeneti műfajcsalád.

Éves szinten a júliusi hónap bizonyult a legtermékenyebbnek, amikor a két lapban összesen 22 cikk foglalkozott a *BBTE*-vel. Legkevesebb írást márciusban szenteltek a témának. Összességében elmondható, hogy az *ÚMSZ* többet cikkezett az ügyről, ugyanakkor írásaik műfajilag is szélesebb palettát fedtek le: vélemény és átmeneti műfajcsaládba tartozó írásaik száma több, mint kétszerese a *Krónikában* megjelentekének.

Mivel a vélemény- és átmeneti műfajcsaládok jellegüknél fogva a tájékoztató műfajcsaládnál tágabb teret engednek a szerkesztőség, vagy egyéb szereplők álláspontjainak megszólaltatására, így véleményformáló szerepük is erősebb. Az *ÚMSZ*-ben a vélemény műfajcsaládhoz tartozó cikkek száma közel kétszerese a *Krónikáénak* (15/8). Ugyanakkor a *Krónikából* szinte teljesen hiányoznak az átmeneti műfajcsaládhoz tartozó írások (interjúk/nyilatkozatok): a vizsgált időszakban csupán egy ilyennel találkozhatunk a lap hasábjain.

Januárban a *Krónika* 13, míg az *ÚMSZ* 7 cikket közölt a témában. Ebben az időszakban mindkét lapban értelemszerűen az egyetemen kialakult bizonytalan helyzetre, valamint a megüresedett pozíciók esetleges betöltésének kérdésére reflektál

²⁶ Műfajokról, műfajcsaládokról, melynek alapján az osztályozás készült ld. bővebben: Bernáth, 2002. Tájékoztató műfajcsalád: hír, információ, tudósítás. Vélemény műfajcsalád: vezércikk, kommentár, jegyzet, glossza. Átmeneti műfajcsalád: Információs interjú, témainterjú, véleményinterjú, nyilatkozat.

a legtöbb írás, az egyetem, vagy a magyar tagozat által kiadott közlemények alapján. Több fontos, az év során folyamatosan résztvevő szereplő van jelen már ekkor a vitában: megjelennek a kisebbségi és a többségi politikum képviselői, valamint a *BBTE* oktatói, a *BKB* képviselői is.

A műfajok eltérései mutatják, hogy a *Krónika* ebben az időszakban többször nyilvánított véleményt az ügyben vezércikk és kommentár formájában is, és egy vezércikkben elítélte az üresen maradt pozíciókra való jelöltállítást, mivel a szerző szerint a kompromisszumok nem vezetnek eredményre. Mindeközben az *ÚMSZ* a tájékoztatásra fektette a hangsúlyt, valamint egy, az ügyet érintő interjú is megjelentetett Frunda György *RMDSZ*-es politikussal. A politikus szerint az, hogy a *BBTE* kérdése nincs lezárva, Románia európai uniós csatlakozásának köszönhető, mivel új terep nyílt a lobbizásra. Az interjúban azonban csupán a *BBTE* helyzetének várható (az *RMDSZ*, az *EU* és az *Európa Tanács*nak köszönhető) pozitív alakulására történik utalás, konkrét tervekre, célokra nem.²⁷

A januári cikkekből több párhuzamos érvelési mód rajzolódik ki. Míg Románia EU-biztosa²⁸ az egyetem hatáskörét és a belső párbeszéd jelentőségét hangsúlyozza, addig az *RMDSZ* képviselője a magyar egyetem ügyét európai segítséggel véli megoldhatónak. Az egyetemről kizárt oktatók ügye ugyanebben az időszakban kerül magyarországi politikusok közvetítésével az *Európa Tanács*hoz. A magyarországi politikusok a kisebbségi jogokra hivatkozva az érdekérvényesítés kérdését igyekeznek tematizálni. A politikai szférából érkező szereplőknek a továbbiakban is nagy szerepük lesz.

A *Krónikában* ekkor megjelenő vélemény, valamint vezércikk a kompromisszumok nélküli, szükség esetén konfliktusos rendezés mellett teszi le a voksot, kisebbségi jogok kiharcolására hivatkozva.²⁹ Ezen érvelésen belül kirajzolódik egy ellenségkép, mely ellenség ebben az időszakban az egyetem román vezetésében ölt testet. Megfogalmazott követeléseik nagyrészt szimbolikus jellegűek, kétnyelvű feliratokra, szobrokra, a magyar szimbólumok használatára irányulnak, az egyetem-ügy pedig egyértelműen az egykori *Bolyai Egyetem* visszaállításaként jelenik meg.

Ezzel az érveléssel szemben, az egyetem magyar tagozatának oktatói már e hónap folyamán kezdenek elhatárolódni az előző évi *BKB*-s akcióktól, és már vannak olyan vélemények is, melyek szerint „*magára kell hagyni a két menesztett adjunktust*”.³⁰ Az oktatók érvelése – habár elvi szinten felmerül egy esetleges sztrájk lehetősége a tiltakozás

27 *A Babeş–Bolyai ügye nincs lezárva. ÚMSZ*, 2007. január 22. <http://manna.ro/porta/18400> [letöltés ideje: 2009. április 20.]

28 Leonard Orban többnyelvűségért felelős biztos, akitől magyar felmenői miatt valószínűleg a magyar ügyek támogató képviselét is remélték az érintettek.

29 Ld. *Ki állíthatja vissza az állami magyar egyetemet? Krónika*, 2007. január 12. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=7563>, [letöltés ideje: 2009. április 26.], valamint: *Visszafordulat. Krónika*, 2007. január 25. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=7850> [letöltés ideje: 2009. április 26.]

30 *Sztrájkot fontolgtanak. Krónika*, 2007. január 5. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=7375> [letöltés ideje: 2009. április 26.]

egy formájaként – az egyetemvezetésbe való visszatérés, azaz a kompromisszumos rendezés felé hajlik, a döntést a magyar tagozatot érintő fontos ügyekben való részvétel szükségletével indokolja.

Megszólal ugyanakkor a román külügyminiszter³¹ is, aki a magyarországi diplomácia tájékoztatása során egy *BBTE* döntéstervezetre hivatkozva konkrét dátumokkal szolgál a feliratok ügyének rendezésében. Habár az információ utólag tévesnek bizonyul, az év során több esetben is hivatkozás történik az általa említett határidőkre.

Ebben a hónapban kezdődik egy másik – hosszan tartó – vita is, melynek során a *BKB* akkori elnöke,³² a *BBTE* oktatója, egyik kollégáját³³ plagizálással vádolja. Az ügyet ebben az időszakban csupán a *Krónika* tárgyalja, részletesen bemutatva a *BKB*, valamint a *BBTE* álláspontját is. A *BKB* szakmai kérdésként próbálja tálalni a plagizálást, de egyben kiemeli azt is, az egyetemről elbocsátott kollégáit ért bírálatokra válaszol azzal, hogy feltárja ezt az ügyet. Ezzel szemben az egyetem képviselői egyértelműen az elbocsátott oktatók miatti bosszúként tüntetik fel a vádat, melyet a politológus kezdeményezett a pszichológussal szemben. A *BKB* kommunikációjára a nemzeti kategóriákban gondolkodás, a mi/ők határvonal magyarok és románok közötti meghúzása jellemző, de bírálja azon magyar oktatókat is, akik a román vezetéssel együttműködnek. A *Krónika* egy vezércikkben ítéli el a *BBTE* rektorátusának sértő és fenyegető hangnemét – amely Bodó szakmai hozzáértését kérdőjelezi meg, majd felhívja az oktatók figyelmét, hogy „*munkaköri leírásukban nem szerepel a sajtótájékoztatók tartása*,”³⁴ – és szembeállítja az oktatók érvekre alapozott vitájával.

Februárban a leglényegesebb téma egyrészt a magyar rektorhelyettesi pozíciók betöltése, másrészt pedig a magyar államfő erdélyi látogatása kapcsán az egyetem-ügy diplomáciai rendezése. E két témára mindkét vizsgált lap kitér. Az egyetem magyar tagozatának új vezetői ebben a szakaszban már egyértelműen, a nyilvánosság előtt is elhatárolódnak a *BKB* érdekérvényesítési módszereitől, ugyanakkor kiemelik azt is, hogy továbbra sem értenek egyet a két oktató elbocsátásával. A megüresedett rektorhelyettesi pozíciók betöltését az egyetemen tanuló több mint hétezer diák és a magyar oktatók iránt érzett felelősséggel indokolják, akiknek „*az egyetemi életét szervezni kell*.”³⁵ A felelősségérzet mellé beemelik a diskurzusba a szakmaiságot is, valamint hangsúlyozzák a higgadt környezet szükségességét. A higgadtság és szakmaiság a *BKB* érdekérvényesítési módszereivel szemben választott stratégiaként is értelmezhető, mely az új vezetés *BKB*-tól való nyilvánvaló elhatárolódására és pozíciójának megerősítésére szolgál. Az irányukból jövő érvelés ekkortól deklaráltan is szakmai irányba mozdul el,

31 Mihai Răzvan Ungureanu

32 Bodó Barna

33 Szamosközi Istvánt (jelenleg az egyetem egyik rektorhelyettese, az elemzett időszakban az akadémiai tanács alelnöke volt).

34 *Rektori diverzió. Krónika*, 2007. január 10. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=7459> [letöltés ideje: 2009. május 11.]

35 *Új rektorhelyettesek a BBTE-n. ÚMSZ*, 2007. február 19. <http://manna.ro/porta/53200> [letöltés ideje: 2009. április 25.]

és ennek nyomán az egyetemen belüli, diplomáciai rendezés útját választja.

Ugyanekkor, az említettek mellett az *ÚMSZ* az *RMDSZ* elnökének³⁶ nyilatkozatát közli, mely a magyar egyetem fő akadályaként az akkori egyetemi tanács elnökét, Andrei Marga-t nevezi meg, utalva arra, hogy a megoldás érdekében „*kénytelenek lesznek parlamentáris eszközök bevetését indítványozni.*”³⁷ A *BBTE* rektora³⁸ erre személyeskedő hangvételű támadással válaszol, és a politikum kivonulását kéri az egyetemvezetési vitából. A *BBTE* román vezetésének stílusa támadó, minden bírálatra lecsap.

A *Krónika* erre az esetre nem tér ki, ellenben cikkezik a menesztett oktatók jogorvoslati próbálkozásairól. A cikk az igazságszolgáltatás megbízhatatlanságát és az oktatók nehézségeit tárgyalja: újra tematizálódik az elbocsátott oktatók hősiessége, küzdelme.

Márciusra a kedélyek megnyugodtak az egyetem körül, és csupán három cikk említi a *BBTE*-t. Ebben a hónapban Markó Béla *RMDSZ*-elnökké való újraválasztása alkalmával bírálja a *BBTE*-n történeteket, hangsúlyozva, hogy a fenyegetőzés a gyengeség jelének tekinthető. A *Krónika* ugyanakkor Leonard Orban EU-biztos kapcsán közöl cikket, aki továbbra is az egyetemen belüli párbeszéd fontosságát emeli ki, és nem készül beavatkozni, melynek okán bírálat éri egy magyarországi EP-képviselő³⁹ részéről. Akárcsak februárban, márciusban is, csupán hírek jelennek meg, egyik lapban sem történik véleménynyilvánítás.

Áprilisban a *BKB* a magyarországi politikai szférában tartja napirenden a *BBTE* témáját, az önálló magyar karok létrehozását támogató aláírásokat ekkor juttatják el Budapestre. Az *ÚMSZ* egy véleményt⁴⁰ is közöl a témában, mely kitér a kommunikációs problémákra: az önálló magyar egyetem visszaállítása és a *BBTE*-n a magyar karok létrehozása egymást kizáró lehetőségek, a nyilvános beszédben ugyanakkor a kettő összemosódik, szimbolikus jelentőségűvé változik. A fogalmak és elképzelések pontosításának igénye egy magyar egyetemi oktatótól érkezik, erősítve a korábban megkezdett szakmai diskurzust. E témán kívül ismét az európai képviseletek körében tematizálódik az egyetem-ügy: júniusban Strasbourgban tárgyalnak a magyar felsőoktatásról, és a diszkrimináció ellen tiltakoznak. Európai környezetben a kérdés továbbra is kisebbségi jogi/esélyegyenlőségi szempontból fogalmazódik meg, ugyanakkor a *Krónika* vezércikke⁴¹ számon kéri a romániai magyar politikum

36 Markó Béla

37 *Együttműködés az integrációért. ÚMSZ*, 2007. február 4. <http://manna.ro/porta/53168> [letöltés ideje: 2009. április 25.]

38 Nicolae Bocşan

39 Szent-Iványi István (SZDSZ)

40 Horváth Andor: *Bolyai. ÚMSZ*, 2007. április 12. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2107&cikk=56084 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

41 *A mi szavunk. Krónika*, 2007. április 6. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=9747> [letöltés ideje: 2009. április 26.]

tevékenységét az ügyben. E hónapban mindkét lap tudósít arról, hogy a *BKB* elnöke⁴² alapfokon pert nyer a *BBTE* ellen, amiért az írásbeli figyelmeztetésben részesítette *BKB*-s tevékenysége miatt.

Május ismét viszonylag eseménytelen hónapnak számít egyetem-ügyben, a legfontosabb szereplők (az akadémia képviselői, akik érdemben tudnak nyilatkozni) távol maradnak a nyilvánosságtól. Nemzetközi szinten (magyarországi képviselők,⁴³ valamint *RMDSZ*-politikusok által) azonban újra kísérlet történik a többnyelvűségért felelős EU-biztos, Leonard Orban közvetítő szerepbe való kényszerítésére, mely próbálkozást ismét hátrítja a biztos. Az *RMDSZ* részéről az *ÚMSZ*-nek nyilatkozó Kelemen Atilla ugyanakkor felveti a finanszírozás kérdését is, és kiemeli a magyar egyetem meglétének fontosságát a feliratokhoz képest.

Annak ellenére, hogy a magyar tagozat vezetése a szakmaiságot igyekszik kiemelni, a folyamatosan napirenden lévő felirat-kérdésre való reakcióképp beszámol a kétnyelvű feliratok terén történt előrelépésekről is: emléktáblák, plakátok, tájékoztató anyagok, üdvözlő szövegek készültek és jelentek meg magyar nyelven. A magyar egyetemvezetés stratégiája tehát kettős: a szakmaiság hangsúlyozásával a szimbolikus értékkel bíró témák jelentőségének csökkentésére irányul, de a *BKB* támadásai és a téma exponáltságának mértéke miatt belekényszerül egy szimbolikus téren folyó harcba is.

Júniusban, a közeledő felvételi okán ismét előtérbe kerül a magyar nyelvű felsőoktatás kérdése. A *Krónika* interjút közöl a magyar tagozatot vezető rektorhelyetttel,⁴⁴ aki a bolognai alapelvekkel összhangban a képzés munkaerőpiachoz való igazodását hangsúlyozza és kiemeli a gyakorlati képzés felé való nyitást tagozati szinten, hangoztatja ugyanakkor az uniós csatlakozás nyomán leegyszerűsödött formában megvalósítható mobilitást is. Ez az a szakmai-európai típusú diskurzus, mely a nemzetköziesedési folyamat kezdetét mutatja.

A politikai szereplők ebben az időszakban ismét aktívabbak a szakma képviselőinél, a cikkek nagy része a politikai szereplők tevékenységéről számol be. Így a magyar külügy Răzvan Ungureanu (téves információkra alapozott, ld. fentebb) ígéretét kéri számon: feliratok ügyében történő júniusi előrelépést. Ugyanakkor folytatódik a téma európai napirenden tartása: az *RMDSZ* képviselői Románia elítélését kéri a Bizottságtól és a Tanácstól, az „*önálló magyar egyetem létrehozása kapcsán tanúsított hozzáállásuk miatt*,”⁴⁵ melynek céljából aláírásgyűjtésbe kezdenek. Ugyanebben a hónapban Hantz Péter az Európai Bizottság alelnökétől, Franco Frattini-től kér segítséget a *Bolyai Egyetem* újraindítása érdekében. Megjegyzi ugyanakkor az európai érzéketlenséget is a téma iránt, mely ismét a jogos követelések ellenére áldozat-szerepbe került pozitív hős imázsát erősíti.

42 Bodó Barna

43 Gál Kinga (FIDESZ), Tabajdi Csaba (MSZP)

44 Magyarai Tivadarral

45 *EP-nyilatkozat a magyar egyetemért. ÚMSZ*, 2007. június 19. <http://manna.ro/porta/17519> [letöltés ideje: 2009. április 26.]

Július havi témák közt elsőként szerepel mindkét lapban, hogy a *BBTE* román vezetősége támadásba lendül az európai bizottsági aláírásgyűjtés kapcsán, és perrel fenyegeti a kezdeményezőket. A román vezetés hangneme az eddig is jellemző támadó, és ismét kéri a politika kivonulását az egyetem ügyeiből. A kéréshez a magyar tagozat vezetése is csatlakozik, és amellett, hogy elhatárolódik az *RMDSZ*-es kezdeményezéstől, megjegyzi, hogy a *BBTE*-ellenes kampány árt a helyzet rendezésének, ugyanakkor cáfolja az egyetemen uralkodó magyarellenességről szóló hírt. Ez nyilvánvaló állásfoglalásnak tekinthető a magyar egyetem kérdésében.

A *BKB* elnöke e hónapban nyer pert a *BBTE* ellen az egyetemen ellene indult fegyelmi eljárás ügyében, melyet a bíróság jogtalannak ítélt.⁴⁶ Az *ÚMSZ* cikke kitér arra is, hogy Bodó Barna már nem tanít a *BBTE*-n, így egyetlen *BKB* tag sem maradt az egyetem alkalmazásában, mely megjegyzés a csoport kis létszámát és támogatottságának hiányát hivatott sugallni.

A hónap következő részében a *BKB* ismét napirendre tűzi a feliratok kérdését. A csoport ugyancsak a Răzvan Ungureanu (téves információkra alapozott, ld. fentebb) tájékoztatására alapoz, és augusztus 31-i határidővel követeli a magyar nyelvű feliratokat, ellenkező esetben azzal fenyeget, hogy ismét önerőből fog táblákat kihelyezni. A *BKB* ugyanakkor támadja a magyar rektorhelyettest is, amiért az hű a román vezetéshez, és „*hazudik*” annak tekintetében, hogy javult volna a többnyelvűség helyzete.⁴⁷ A személyes támadás személyeskedő és sértő, azonban a rektorhelyettes kijelenti, hogy nem kíván vitába szállni. Ezt követően mindkét lapban két technikai jellegű, oktatást érintő hír is napvilágot lát, miszerint a *BBTE* magyar hallgatói választható tantárgyként tanulhatnak román szaknyelvet, ugyanakkor a román hallgatók számára ezentúl választható lesz a magyar történelem és kultúra tárgya, ami a nyilatkozat szerint a valódi multikulturalitást, a másik közösség megismerését⁴⁸ segítheti elő.

Az *ÚMSZ* ebben az időszakban foglalkozik legrészletesebben az egyetem témájával. A lap interjút közöl a *BKB* elnökével, majd a *BBTE* magyar rektorhelyettesével is. Az interjúkból és az összefoglalókból az derül ki, hogy a két fél tulajdonképpen ugyanazokért a célokért küzd, csak más eszközökkel próbálja elérni azokat. Míg a *BKB* a radikális, kompromisszumok nélküli megvalósítás mellett teszi le a voksot a magyar tagozat gondjainak kezelése és a feliratozás kérdésében, addig a *BBTE* magyar vezetése mérsékelt, kompromisszumos megoldást lát célszerűbbnek: a rektorhelyettes ismét a szakmai feladatokat, a megoldáshoz szükséges higgadságot hangsúlyozza, és elítélően nyilatkozik a *BKB* akcióit illetően. Az interjúk során szóba kerül a *BKB* egyetemi

⁴⁶ Bodó Barna – áprilisban már nyert alappokon, a döntés júliusban vált jogerőssé. A júliusi cikket ld. *Bodóék nem adják fel. ÚMSZ*, 2007. július 10. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2102&cikk=52843 [letöltés ideje: 2009. május 11.]

⁴⁷ *Újabb BKB-táblaakció. ÚMSZ*, 2007. július 16. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2102&cikk=52832 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

⁴⁸ *BBTE: magyar kultúra románoknak. Krónika*, 2007. július 18. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=12238> [letöltés ideje: 2009. április 26.], valamint *Közeledés a BBTE-n. ÚMSZ*, 2007. július 18. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2102&cikk=52825 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

oktatók körében alacsony támogatottsága, valamint a magyar tagozat oktatóinak azon álláspontja, hogy elhatárolódnak a *BKB* tevékenységeitől.

A hónap politikai szerepvállalója az *RMDSZ* mellett egy olyan szereplő, aki eddig nem nyilatkozott – a vizsgált lapokban és időszakban – az ügyről: az *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács* (továbbiakban: *EMNT*),⁴⁹ amely a „nemzeti összefogás program”⁵⁰ részeként a *Bolyai Egyetem* ügyének nyílt és cselekvő felvállalását, és a *BKB* kezdeményezéseinek támogatását javasolja.

Az év második felében az *ÚMSZ* tárgyalja részletesebben a *BBTE*-vel kapcsolatos álláspontokat. Augusztusban a felvételi tematikája mellett a Báthory-díjak kiosztása (a *BKB* javaslatára Budapesten átadott díj, az egyetem-ügyet felvállaló közéleti személyiségek, politikusok számára), valamint a diákok érdekeinek hangsúlyozása kerül fókuszba. A lap megjelenet ugyanakkor három vélemény műfajcsaládba tartozó írást is,⁵¹ melyek először vetik fel a hallgatók részvételének hiányát az egyetem-vitában, valamint az oktatás minőségének és az oktató–hallgató viszonynak a kérdését.

Szeptemberben a tanévkezdéskor klasszikusnak számító tanévnyitó-, valamint a kollégium-téma kerül tárgyalásra, majd ismét a politikum veszi át az egyetem-témát. Megjelennek új szereplőként az előző hónapban hiányolt diákok is, akik a magyar karok megalapításáért, a magyar egyetemért kerékpáros karavánt szerveznek Strasbourgba. A cikkekben újra összemosódik, hogy mely cél érdekében kampányolnak: míg szeptember 24-én az *ÚMSZ Ifjúsági karaván a magyar egyetemért*⁵² címen közöl egy írást, addig 26-án *Kerekeken a magyar karokért*⁵³ című cikk jelenik meg.

Októberben egy európai parlamenti közmeghallgatás alkalmával a politikusok segítséget kérnek az egyetem ügyének rendezéséhez, majd hírt kapunk a *BKB Oktatási Minisztérium*hoz küldött aláírás-mappájáról, mely az önálló magyar karok megalapítását támogatja. Az aláírásgyűjtés tematikája több ízben felmerül, és többnyire a *BKB* tevékenységéhez kapcsolódik, annak legitimitását hivatott biztosítani. Az aláírásokra való hivatkozás és azok eljuttatása különböző fórumokhoz a támogatottság érzetét kelti a szemlélődben, és elleplezi azt a folyamatot, hogy a szervezet lassan a perifériára szorul, 2007 végére már veszít hangadói szerepből a vizsgált magyar nyelvű lapokban.

49 A *BKB*-t és tevékenységét bemutató oldal szerint „A *BKB* rendelkezésre áll az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Oktatási Szakbizottságának irodája és alkalmazotti hálózata. Működését az *EMNT*-vel, a Magyar Ifjúsági Tanáccsal, az Erdélyi Magyar Ifjakkal és a *Bolyai Egyetem Barátainak Egyesületével* együttműködésben fejtí ki.” <http://www.bolyai.eu/bkb.php> [letöltés ideje: 2009. május 12.] Az *EMNT* honlapja szerint Hantz Péter az *EMNT* oktatási szakbizottságának elnöke <http://www.emnt.org/old/oktat/nevsor.html> [letöltés ideje: 2009. május 12.]

50 *Összefogás nemzeti célokért. ÚMSZ*, 2007. július 31. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2101&cikk=17211 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

51 Mindhárom Cs. Gyimesi Éva tollából: *Egyetemi fogalomdeficit. ÚMSZ*, 2007. augusztus 13. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2107&cikk=55720 [letöltés ideje: 2009. április 26.], „*Státusegyetem.*” *ÚMSZ*, 2007. augusztus 20. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2107&cikk=55691 [letöltés ideje: 2009. április 26.], valamint *Egyetemi státus.* *ÚMSZ*, 2007. augusztus 30. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2107&cikk=55654 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

52 http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2102&cikk=52627 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

53 http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2102&cikk=52622 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

E hónapban jelenik meg a *Krónikában* az év során egyedülálló írás is, mely mind az önálló magyar egyetem, mind pedig a *BBTE* keretében megvalósítható önálló karok alternatíváját kisebbségi jogi és ésszerűségi szempontból is elemzi.⁵⁴ Az *ÚMSZ*-ben közölt vélemény⁵⁵ ugyanakkor, az európai parlamenti aláírásgyűjtés sikertelensége kapcsán, az európai kisebbségek helyzete rendezésének szükségességére hívja fel a figyelmet, melyre olyan módon van szükség, hogy az a többségi társadalomnak is megfelelő legyen.

A következő hónap (november) híradásai a brüsszeli aláírásgyűjtési akció sikertelenségével vannak elfoglalva, melyet a politikusok a figyelemfelkeltés miatt többnyire mégis sikeresként értékelnek. Ugyancsak novemberben indul meg a *BKB* egy újabb támadása, mely szerint a hallgatókért járó fejkvóta nem jut el a magyar tagozatig, az értesülést a rektorhelyettes nevetségesnek nevezi, majd cáfolja. A nevetségessé tétel, a lényegtelenként való ábrázolás a magyar egyetemi vezetés stratégiája a *BKB* erőteréből való kiszorítására. Hónap végén napvilágot lát egy újabb technikai jellegű, az oktatást érintő hír, mely a kreditrendszer megújítását jelenti be a *BBTE*-n. A változás célja, hogy megkönnyítse a külföldön szerzett kreditek elismertetését. Hasonlóan, ekkor jelentik be azt is, hogy következő évben a záróvizsga már csupán a szakdolgozat megvédéséből fog állni.

Decemberben, az egyetemi választások közeledtével ismét kiújulnak a *BKB* személyeskedő jellegű támadásai, melyek során Hantz hazugsággal és lopással vádolja Magyarit és „*utolsó embernek*” nevezi.⁵⁶ A személyeskedő, gyűlöletkeltő hangvétel, az ezt felvállaló csoportok megjelenése, valamint sajtóban való témyerésük a gyűlöletbeszéd intézményesülésének veszélyével járnak.⁵⁷ Az elmérgesedő vita, annak durva hangneme, ebben a vitában a támadott számára járt előnyökkel, a *BKB* az év végére veszített hiteléből. Az év emellett az egyetemi vezetők (részben az év során már hivatalban lévők, részben pedig új vezetők) megválasztásával zárul.

⁵⁴ A cikk Gabriel Andreescu emberjogi aktivista, a Román Helsinki Bizottság elnökének a brüsszeli közmeghallgatáson elhangzott előadásának szerkesztett változata. *BBTE: jog és méltányosság. Krónika*, 2007. október 12. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=14398> [letöltés ideje: 2009. április 26.]

⁵⁵ *Sikeres kudarc. ÚMSZ*, 2007. október 30. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2107&cikk=55439 [letöltés ideje: 2009. április 26.]

⁵⁶ *Kiújult a BBTE-BKB konfliktus. ÚMSZ*, 2007. december 9.. http://umsz.manna.ro/index.php?menu_id=2102&cikk=52407 [letöltés ideje: 2009. április 27.], valamint *Hantz kontra Magyar. Krónika*, 2007. december 13. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=15948> [letöltés ideje: 2009. április 27.]

⁵⁷ Ld. Biró, 2009

Következtetések

A felsőoktatásról szóló vita elemzése során a legszembetűnőbb sajátosság annak átpolitizáltsága,⁵⁸ a magyar egyetem ügyének politikai szféra által történő kihasználása. A felsőoktatás átpolitizálódása nyugat-európai országokra is jellemző, de megjelenését ott az eltömegesedés miatt megnövekedett költségek váltották ki.⁵⁹

A magyar nyelvű felsőoktatásról szóló beszédet 2007-ben Romániában a politikum szereplői dominálták. A vizsgált újságcikkek több mint egyharmada a politikai szféra valamely képviselőjének közleményét/nyilatkozatát/véleményét tartalmazza. E szereplők több közegből érkeznek: jelenlétük azt bizonyítja, hogy a magyar nyelvű felsőoktatás kérdése lényeges témának számít a romániai magyar érdekképviselő (RMDSZ, EMNT), a magyarországi, valamint a romániai többségi politizálás szempontjából is. A vita a vizsgált időszakban többnyire szimbolikus síkon folyt. A fogalmak gyakran tisztázatlanok, a különböző célok összemosódnak.

A politikum elsősorban a kisebbségi jogok szempontjából közelít a témához: abból a szempontból, hogy a magyar közösségnek joga van az önálló állami egyetemhez. A megvalósítás kérdései a vizsgált időszakban a politikum részéről egyetlen esetben sem merültek fel, a kérdés csupán elvi: szükség van állami magyar egyetemre. Ennek kapcsán két nézőpont keveredik: a radikálisabb a *Bolyai Egyetem* visszaállítását szorgalmazza, míg a mérsékeltebb a *BBTE*-n belüli magyar karok létrehozását támogatja. A kérések folyamatos elutasítását ugyanakkor nem kíséri kudarc, az aktorok minden esetben a figyelemfelkeltés sikerességét hangsúlyozzák, ami arra utal, hogy a megoldás tulajdonképpen nem érdekük. A magyar nyelvű felsőoktatás témája egy könnyen tematizálható, mind a romániai, mind pedig a magyarországi célközönségek számára érthető téma, mely bármely időszakban felkerülhet a napirendre. Szimbolikus jelentősége miatt olyan kérdéssé vált, mely eléggé lényeges ahhoz, hogy – a különböző célközönségek előtt is – legitimitást biztosítson a politikai tevékenységnek.

Habár Románia európai uniós tagsága révén a bolognai folyamat előnyeit (legfőképp a mobilitást) könnyebben ki lehet aknázni, 2007-ben a felsőoktatásról szóló beszédben csupán mellékesen van jelen az egyetem magyar vezetése által használt szakmai-nemzetközi diskurzus. A diskurzus ilyen háttérbe szorulását két módon is magyarázhatjuk: egyrészt azzal, hogy a kisebbségi sajtó számára kevésbé érdekes témáról van szó, másrészt azzal, hogy a politikai jellegű akciók – 2007-ben legalábbis – uralták a felsőoktatásról szóló beszédet, a napirendet ezen csoportok határozták meg, belekényszerítve ebbe a tematikába a magyar tagozat vezetését is.

Ahogy már az augusztusi cikkek elemzésekor is felmerült, feltűnő a diákok –

58 Ld. máshol is, pl.: Mandel, 2007; valamint pl. a Bárdi Nándorral készült interjú: „*Nincs jogom azt mondani, hogy ne gyertek.*” Mihancsik Zsófia interjúja Bárdi Nándorral. *Mozgó Világ* 2005. 2. sz. 53-62. <http://bardi.adatbank.transindex.ro/> [letöltés ideje: 2009. március 23.]

59 Hrubos, 2006: 124–127.

mint közvetlenül érintettek – távolmaradása a vitától, akik csupán egyetlen hír kapcsán szerepelnek a vizsgált lapokban 2007 során. Az év folyamán a civilek is csupán egy esetben, Gabriel Andreescu révén szólaltak meg, annak ellenére, hogy más országokban kisebbségi és emberi jogi kérdésekben ők is fontos szerepet vállalnak. Rajtuk kívül egy másik lényeges csoport sem nyilvánított véleményt: a piaci szereplők. Távolmaradásuk azt mutatja, hogy a kisebbségi felsőoktatás kérdésében Romániában csupán két csoport érdekelt: a politikai és – közvetlen érintettségük okán – a szakmai szervezetek.

A *BBTE*-ről, és tágabban az önálló magyar nyelvű felsőoktatásról szóló főbb beszédmódok, szerepek, témák és az ehhez tartozó stílusok,⁶⁰ a tipikus szereplőkhöz kapcsolva tehát az alábbiak (melyek természetesen egymáshoz viszonyulva léteznek és folyamatosan alakulnak, változnak):

1. A román egyetemi vezetés diskurzusa: agresszív beszédmód, mely az egyetem egységét, valamint döntési önállóságát (autonómiáját) védelmezi, elhatárolódva a politikai oldalról érkező követelésektől. Ez a beszédmód nem domináns, nem kezdeményez, csupán néha jelenik meg, azokban az esetekben, mikor az egyetemet valamely oldalról támadás éri.
2. A magyar tagozat vezetőinek diskurzusa: mely mögött egy kompromisszumra, megegyezésre törekvő, mérsékelt diplomáciai stratégia áll. Rendezési megoldást a román tagozattal való együttműködésben, fokozatos előrehaladásban lát. Pozíciója megszilárdítása érdekében a *BKB* által a nyilvánosan (a sajtóban) neki címzett támadásokat megpróbálja bagatellizálni, nevetségessé tenni, az egyetemi érdekekre, a hallgatók iránti felelősségre hivatkozva. A diskurzus a vizsgált időszak alatt viszonylag hamar kialakul, és az év során a jellegzetes fordulatai nem változnak. Ezt a diskurzust a magyar tagozatot vezető rektorhelyettes képviseli, ő az, aki a magyar tagozat nevében rendszeresen megszólal. Támogatottságát azzal bizonyítja, hogy folyamatosan hangsúlyozza: az összes magyar oktatót képviseli. A magyar tagozat oktatói közül rajta kívül a vizsgált időszakban nyilvánosan – a két lap hasábjain – csupán egy személy foglal állást,⁶¹ de emellett egy személy a magyar egyetem körüli fogalmi zűrzavar tisztázására is felhívja a figyelmet.⁶²
3. A *BKB* diskurzusa: melynek célja a magyar egyetem és a feliratozás ügyének napirenden tartása, mivel ettől remélik a magyar kisebbséggel szembeni vélt vagy valós diszkrimináció csökkenését, a gondok megoldását (*Bolyai Egyetem* visszaállítása, többnyelvű feliratozás). Érvelési módja szélsőségekhez közelít: kompromisszumok elutasítása jellemzi, részeredményeket nem ismer el, azokat bírálja. Ellenségképet konstruál, élesen használja a mi/ők határvonalat előbb magyar/román, majd civil aktivista/egyetemi vezető viszonylatában. Elvárja az

⁶⁰ Szabó, 1997: 17.

⁶¹ Cs. Gyimesi Éva a fentebb tárgyalt módon, a diákok szempontjainak figyelembe vételét hangsúlyozva.

⁶² Horváth Andor a fentebb már bemutatott módon.

etnikai elv elsőbbségét, érvek felülírását ezen a címen. Értékei: a hősiesség, és a küzdelem. Stílusa: harc, konfrontálódás.

4. Politikai (akár magyarországi, akár romániai) diskurzusok: a kérdéshez a kisebbségi jogok szempontjából közelítenek. A vizsgált időszakban a magyar nyelvű felsőoktatás ügyét európai szintéren próbálják tematizálni. Megoldásra nem törekszenek, csupán munkájuk szükségességének bizonyítására azáltal, hogy a kérdést napirenden tartják.

A magyar nyelvű felsőoktatás kérdése tehát – melyet az adott közegben a kolozsvári *Babeş-Bolyai Tudományegyetem* példáján elemeztünk 2007-re vonatkozóan – erősen átpolitizált. A felsőoktatás a bolognai reform bevezetése és az uniós csatlakozás után is megőrizte szimbolikus jelentőségét, melynek következtében háttérbe szorulnak a nemzetköziesedésről szóló szakmai diskurzusok. Ugyanakkor politikai aktorok etnikai elemekkel telített diskurzusaikban kisajátítják, felhasználják a témát saját tevékenységeik legitimálására.

Felhasznált irodalom

- BAKK, 2006 BakkMiklós: *Bolyaivita*. Transindex. 2006. március 21. <http://bakk.transindex.ro/?new=1&cikk=316> [letöltés ideje: 2009. április 25.]
- BERNÁTH, 2002 Bernáth László: *Új műfajismeret*. Sajtóház Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2002.
- BIRÓ, 2009 Biró A. Zoltán: *A gyűlöletbeszéd öröme és árnya*. Transindex 2009. április 1. <http://reply.transindex.ro/?cikk=124> [letöltés ideje: 2009. április 26.]
- CHIRIBUCĂ – MAGYARI, 2003 Chiribucă, Dan – Magyarai Tivadar: *The Impact of Minority Participation in the Romanian Government*. In: ROBOTIN, Monica – SALAT Levente (szerk.): *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe*. LGI Books, Budapest 2003. 73-97.
- CSETE, 2005 Csete Örs: *Javaslat a Magyariskola Program kimunkálására*. 2005. www.magyariskola.hu [letöltés ideje: 2009. január 24.]
- CSIGÓ, 1998 Csigó Péter: *A gazdasági stabilizációs diskurzus – a konszolidáció diskurzusa*. Szociológiai Szemle, Budapest 1998 (3.). 121-151.

- DEMÉNY, 2002 Demény Gyöngyvér: *Kisebbségek oktatási jogai és a magyar tan nyelvű felsőfokú oktatás Romániában*. Magyar Kisebbség, VII. évfolyam, 2. szám. Kolozsvár 2002. 256-274.
- HRUBOS, 2006 Hrubos Ildikó: *Új paradigma keresése az ezredfordulón*. In: uő.: *A felsőoktatás intézményrendszerének átalakulása*. Aula, Budapest 2006. 121-137.
- KELEMEN, 2006 Kelemen Atilla: *A tábla-performansz kommunikációs szempontból*. Transindex 2006. december 11. <http://kelemen.transindex.ro/?new=1&cikk=353> [letöltés ideje: 2009. január 24.]
- KOZMA, 2008 Kozma Tamás: *Politikai rendszerváltozás és felsőoktatási reform*. In: KOZMA Tamás – RÉBAY Magdolna (szerk.): *A bolognai folyamat Közép-Európában*. Új Mandátum, Budapest 2008. 287-314.
- MAGYARI, 2006 Magyari Nándor László: *Oktatás? Politika?* Erdélyi Riport. 2006. február 2.
- MANDEL, 2004 Mandel Kinga: *Az RMDSZ oktatáspolitikája 1990-2003 között*. In: MANDEL Kinga – BLÉNESI Éva (szerk.): *Kisebbségek és kormánypolitika Közép-Európában (2002-2004)*. Gondolat Kiadó-MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest 2004. 85-107.
- MANDEL, 2007 Mandel Kinga: *A román felsőoktatás-politika változásai 1990-2003 között*. Presa Universitară Clujeană, Kolozsvár 2007.
- PAPP Z., 1998 Papp Z. Attila: *A romániai magyar oktatás helyzete 1989 után*. Magyar Kisebbség, IV. évfolyam, 3-4. szám. Kolozsvár 1998. 74-95.
- PÁSZTOR, 2001 Pásztor Gyöngyi: *Kolozsvári multikulturalizmus*. In: *Pro Minoritate*. Budapest, 2001. ősz 80-88.
- PÉNTEK, 2007 Péntek Imre: *Megoldáskeresés elvi kompromisszumok nélkül*. Korunk, Kolozsvár 2007. február 127-131.

-
- SZABÓ, 1997 Szabó Márton: *Vázlat a politika diszkurzív értelmezéséről*. In: uő. (szerk.): *Szövegvalóság. Írások a szimbolikus és diszkurzív politikáról*. Scientia Humana. Budapest 1997. 344.
- SZOLÁR, 2008 Szolár Éva: *A bolognai folyamat Romániában*. In: KOZMA Tamás – RÉBAY Magdolna: *A bolognai folyamat Közép-Európában*. Új Mandátum, Budapest 2008. 145-165.
- TAMÁS, 1999 Tamás Pál: *A tematizációról*. In: BÉRES István – HORÁNYI Özséb (szerk.) *Társadalmi kommunikáció*. Osiris, Budapest 1999. 139-151.
- TAMÁS – ZSOLT, 1999 Tamás Pál–Zsolt Péter: *Atársadalmi kommunikáció szociológiájáról*. In: BÉRES István – HORÁNYI Özséb (szerk.) *Társadalmi kommunikáció*. Osiris, Budapest 1999. 245-263.
- VERESS, 1997 Veress Károly: *Az egyetem filozófiájáról*. Korunk Kolozsvár 1997. április. 6-19.